

частиною Польщі й підтвердила чинність Ризької угоди 1921 р. щодо східних кордонів. Митрополит А. Шептицький, який перебував у той час у Парижі, висловив рішучий протест, застерігши Захід, що український народ не сприйме такого ганебного вирішення своєї долі. Подолавши опір польських властей, він у жовтні 1923 р. повернувся до Львова. Розпочався новий етап консолідації національно-державницьких сил.

Таким чином, українська греко-католицька церква в особі небайдужого духовенства не лише прийняла активну участь у задоволенні духовних запитів учасників Першої світової війни, але й стала у фарватері державотворчих процесів, викликаних утворенням ЗУНР.

Список використаних джерел

1. Лаба В. Заслужна роль польського духівництва / В. Лаба // Українська Галицька Армія. Матеріали до історії. – Вінніпег, 1956. – Т. 1. – С. 72–73.
2. Лужицький Г. Українська Церква між Сходом і Заходом / Григорій Лужицький. – Філадельфія, 1954. – 662 с.
3. Мазур О., Патер І. Львів у роки Першої світової війни / О. Мазур, І. Патер // Львів. Історичні нариси. – Львів, 1996. – 384 с.
4. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К., 1993. – 532 с.
5. Футулуйчук В. Служба преподобництва УГА / В. Футулуйчук // Українські варіанти. – 1999. – № 1–2. – С. 70–73.
6. Хома І. Апостольський престіл і Україна 1919–1922 / Іван Хома. – Рим, 1987. – 96 с.
7. Церква і церковна єдність. Документи і матеріали. – Львів, 1995. – Т. 1. – 552 с.
8. Якимович Б. Збройні сили України. Нарис історії / Богдан Якимович. – Львів, 1996. – 104 с.

References

1. Laba V. Zasluzhna rol' pol's'koho dukhivnyctva / V. Laba // Ukrayins'ka Halys'ka Armiya. Materialy do istoriyi. – Vinnipeg, 1956. – T. 1. – S. 72–73.
2. Luzhyts'kyu H. Ukrayins'ka Tserkva mizh Skhodom i Zakhodom / Hryhoriy Luzhyts'kyu. – Filadel'fiya, 1954. – 662 s.
3. Mazur O., Pater I. L'viv u roky Pershoi svitovoi viyny / O. Mazur, I. Pater // L'viv. Istorychni narisy. – L'viv, 1996. – 384 s.
4. Nahayevs'kyu I. Istoriya Ukrayins'koyi derzhavy dvadtsyatoho stolittya / I. Nahayevs'kyu. – K., 1993. – 532 s.
5. Futuluychuk V. Sluzhba prepodobnyctva UHA / V. Futuluychuk // Ukrayins'ki varianty. – 1999. – № 1–2. – S. 70–73.
6. Khoma I. Apostol's'kyu prestil i Ukrayina 1919–1922 / Ivan Khoma. – Rym, 1987. – 96 s.
7. Tserkva i tserkovna yednist'. Dokumenty i materialy. – L'viv, 1995. – T. 1. – 552 s.
8. Yakymovych B. Zbroyni syly Ukrayiny. Narys istoriyi / Bohdan Yakymovych. – L'viv, 1996. – 104 s.

Marchuk V. V., Doctor of Historical Sciences, Professor, Carpathian National University named after VasylStefanik (Ukraine, Ivano-Frankivsk), zholobb@gmail.com

Greek Catholics in Ukraine in 1914–1923

The article considers of modern methodological positions based on an analysis of national historiography discussed the role of the Greek Catholic Church in social and political life in Western Ukraine during World War I, as well as in the range of 1918–1923. Analyzed the relationship of the clergy of the Greek Catholic Church to the Russian policy in the spiritual realm in the temporarily occupied in 1914, the lands of Galicia. Considerable attention is paid to the cultural and educational work of the Greek Catholic Church, the religious development of the press in the First World War. Analyzed the activities of the Greek Catholic Church, aimed at consolidating the Ukrainian church life. Disclosed the place of the Greek Catholic Church in the post-war nation-revival of the Ukrainian people.

Keywords: Greek Catholic Church, the clergy, the First World War, WUNR.

Марчук В. В., доктор исторических наук, профессор, Прикарпатский национальный университет им. Василия Стефаника (Украина, Ивано-Франковск), zholobb@gmail.com

Греко-католики Украины в 1914–1923 гг.

Из современных методологических позиций на основе анализа отечественной историографии освещена роль греко-католической церкви в общественно-политической жизни Западной Украины во время Первой мировой войны, а так же в промежутке 1918–1923 гг. Освещены вопросы отношения клира греко-католической церкви к политике русских в духовной сфере на временно оккупированных в 1914 г. землях Галиции. Значительное внимание уделено культурно-просветительской работе греко-католической церкви, развитию религиозной прессы в условиях Первой мировой войны. Проанализирована деятельность греко-католической церкви, направленная на консолидацию украинской церковной жизни. Раскрыто место греко-католической церкви в процессе послевоенного национально-государственного возрождения украинского народа.

Ключевые слова: греко-католическая церковь, духовенство, Первая мировая война, ВУНР.

* * *

УДК 821.161.2.09 (477)

Маковой Є. О.
аспірант кафедри історії та археології слов'ян
Інституту історичної освіти, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

УКРАЇНСЬКО-МОСКОВСЬКИЙ КОНФЛІКТ 1658–1659 РР.: СПРОБА АНАЛІЗУ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ СКЛАДОВОЇ У СТАТТІ ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША “ВИГОВЩИНА”

Проаналізована стаття П. Куліша “Виговщина”, у якій український мислитель розглянув ситуацію в Гетьманщині після смерті Б. Хмельницького та проаналізував сутність внутрішнього політичного та соціального конфлікту, який не дав змоги гетьману І. Виговському скористатися перемогою під Конотопом над московським військом. Описані П. Кулішем події та причинно-наслідкові зв'язки дуже подібні до сьогоденної ситуації в Україні.

Ключові слова: Гетьманщина, І. Виговський, анти гетьманське повстання 1658 р., Гадяцька угода, українсько-московська війна, російське вторгнення.

Основною причиною загострення російсько-українських відносин у 2014 році є кардинальне вирішення нашою державою своєї зовнішньополітичної орієнтації. Прозахідний та проєвропейський зовнішньополітичний вектор України означає для Російської Федерації втрату важливої зони геополітичного впливу та, зважаючи на імперські плани Кремля, можливого територіального придбання. Протягом 1991–2014 рр. Українська держава для Росії була хоч і незалежною, але завжди контрольованою через “газову голку”, суміжні галузі промисловості, історичні та міжособистісні зв'язки, значну частину проросійськи налаштованих громадян України. Пояснювати сьогоденну політику російського президента лише його хворобливою психікою, маніакальним бажанням крові та жертв, відірваністю від реальності мабуть не варто. Скоріше за все ситуацію з таким міжнародним напруженням, яке не відомо у що може вилитися, можна було спрогнозувати як із позицій давніх історичних ретроспектив, так і з російської політики протягом останніх 15 років.

Події в Україні осені 2013 – зими 2014 р., скинення корумпованої тазлочинної влади колишнього президента В. Януковича, стало передвісником краху російської політики щодо поступового васального підпорядкування нашої держави. Якою б довгою і тернистою не була інтеграція України до ЄС, не кажучи вже про вступ у НАТО, але вона повністю нівелює

проробленні десятиліттями політичні та економічні зусилля РФ не тільки щодо нашої держави, але й загальній стратегії самопосилення Росії, зміцнення її регіонального та світового лідерства. Заволодіння українською газотранспортною трубою зробило б Росію повним монополістом у сфері газопостачання, дозволило б диктувати умови всій Європі. Нинішня путінська політика спрямована на рятування цих зусиль, витраченого часу та ресурсів. Зрошених російською інформаційною політикою та прямим військовим вишколом проросійських сепаратистів, російських найманців та озброєння можна розглядати як інструменти для виправлення форс-мажорної ситуації, блокування будь-якого руху України у прозахідному напрямку. Що може зупинити Росію та В. Путіна? Питання складне. Відповідь на нього слід шукати і Україні, і Європі. Разом із цим актуальним вивченням історичного досвіду українсько-російських відносин, аналізу їх трактування вітчизняними істориками та мислителями, до когорти яких беззаперечно належить і Пантелеймон Олександрович Куліш.

Метою даної статті є вивчення рецепції Пантелеймона Куліша на українсько-московський конфлікт 1658–1659 рр. Саме П. Куліш перший із дослідників звернувся до аналізу внутрішньої та зовнішньополітичної складової складних подій та процесів після смерті Б. Хмельницького [4]. Його історичні напрацювання стали предметом наукового розгляду у роботах вітчизняних дослідників П. Гончарука [1; 2], Л. Грінберга [3], Є. Нахліка [5; 6], Л. Похилої [8], М. Скринника [9], О. Яся [11; 12]. Разом із цим питання україно-російських відносин періоду гетьманства Івана Виговського не стали предметом окремої історичної студії. Отож, враховуючи суспільно-політичну значущість таких розробок, наукову актуальність спробуємо детально розібрати погляди П. Куліша на події, їх причини та наслідки, що мали місце в нашій історії протягом кінця 1650-х рр.

Сутність імперських устремлінь Росії не змінні з XVIII–XIX ст. Їх вклав ще у XIX ст. російський громадський і політичний діяч, публіцист та філософ XIX – поч. XX ст. Петро Струве. У своїй праці “Великая Россия”, виданій напередодні Першої світової війни він писав: “Для создания Великой России есть только один путь: направить все силы на ту область, которая действительно доступна реальному влиянию русской культуры. Эта область – весь бассейн Черного моря, т. е. все европейские и азиатские страны, “выходящие” к Черному морю. Здесь для нашего неоспоримого хозяйственного и экономического господства есть настоящий базис: люди, каменный уголь и железо. На этом реальном базисе – и только на нем – неустанною культурною работою, которая во всех направлениях должна быть поддержана государством, может быть создана экономически мощная Великая России [10, с. 12]”.

Стаття “Виговщина” була опублікована Пантелеймоном Олександровичем у 11/12 номері журналу “Основа” (1861 р.). Окремим накладом текст історико-аналітичної оповіді було надруковано 1908 р. у Петербурзі [4]. До написання цієї статті П. Куліш уже мав значний досвід історіописання та роботи з

джерелами у польських архівах. Під час роботи над історичною студією про часи І. Виговського український мислитель також мав зважати на цензурний режим в Російській імперії, норми якого не дозволяли критикувати політику царів навіть далекого минулого, кидати тінь на братні відносини між народами імперії Романових [7, с. 3350].

Оповідь у праці “Виговщина” П. Куліш розпочинає зі смерті Богдана Хмельницького та констатації того факту, що його син Юрій Хмельницький через недосвідченість у державних справах та юний вік не міг “тримати гетьманську булаву”. Український історик-мислитель зазначає, що з самого сходження на гетьманство Іван Виговський: “Не мислив ... Москві голдувати; мислив він Річ Посполиту Польську козаками підперти і Україну на рівному праві з усіма воеводствами поставити [4, с. 2]”. Про пропольську орієнтацію І. Виговського, за версією П. Куліша, московського царя попереджав полтавський полковник Мартин Пушкар. Він наголошував на прямій військовій загрозі Москві від польсько-козацького війська. Та попри ці тривожні повідомлення гетьман все ж отримав від царських резидентів гетьманські клейноди та царську грамоту (тобі ж визнання повноправним гетьманом) [4, с. 3].

Не обійшов у своїй статті Пантелеймон Куліш і соціальні відносини у Гетьманщині, які на його думку стали фактором політичної нестабільності та були використані у подальшому московськими силами для насадження своєї влади. Так, за П. Кулішем у Гетьманщині існували серйозні протиріччя між низовим, запорозьким, козацтвом та козацтвом городовим. Останнє було заможним, не було обтяжене важкою військовою службою, не бралось до тяжкої роботи. Низовці та черні заздрили такому становищу і намагалися шукати підтримки свого становища у зовнішній силі, переважно в Москві [4, с. 3–4].

Антигетьманське повстання М. Пушкаря та Я. Барабаша історик розцінив як трагедію – братовбивство. Для запорожців формальним приводом для виступу проти гетьманської влади стала відсутність їхніх представників на козацькій раді у Корсуні. Тобі ж думка низовців не була врахована, центральна влада нею знехтувала [4, с. 4] (У наші часи ситуація повторилася майже один до одного – проросійські медіарозтиражували тезу, що київська влада “не слышит Донбасс”).

П. Куліш поміж рядків своєї статті прописав, що організація повстання М. Пушкаря – це московська інтрига та прагнення декого із старшин, які втратили колишній вплив з приходом нового гетьмана, взяти реванш. Конфлікт у Гетьманщині 1658 р. не був проявом громадянського протистояння, а лише інтригою та обманом скомпонованим декількома колись впливовими заколотниками: “Пушкар бо, сподіваючись на себе од Виговського великої помсти, військову чернь до себе скликає, волоцюг, дейнек, винників, броварників, пастухів й наймитів людських на козаків значних заохочує й, назвавши їх усіх дейнеками, величезний з них полк утворює [4, с. 5]”. Навіть після розгрому повстанців, на переконання П. Куліша, суспільство гетьманської України було розколоте на “виговців” і “пушкарівців” [4, с. 5].

За переконанням П. Куліша крок гетьмана І. Виговського на пошук союзних відносин з Польщею був цілком логічним. Необхідно було вгамувати повстанські настрої черні, убезпечитися від московського політичного наступу та втілити пропольські настрої козацької старшини. Остання здобувши значні соціально-економічні і політичні права не проти була стати у рівні з польською шляхтою, разом із нею впливати на державну політику і тим самим закріпити своє привілейоване становище.

Автор статті “Виговщина”, зважаючи на цензурні умови, не міг писати прямо про недоречності московської політики щодо Гетьманщини, позиціонувати І. Виговського у вигідному світлі чи демонструвати свої прозахідні позиції. Все це мало передаватися читачеві опосередковано.

“Стривожилась Москва, й зараз двинула князя Ромодановського з військом – Виговського діло на Вкраїні псувати” – так описав П. Куліш реакцію Московської держави на Гадяцьку угоду 1658 р., яка переривала відносини з царем і де-юре відновлювала могутню Річ Посполиту з рівними литовськими, польськими та українськими початками [4, с. 6-7]. По підписанню угоди у Гадячі І. Виговський не чекаючи прямої московської агресії, розпустив по домівках козацькі полки та почав вирішувати поточні економічні справи. У цей час Москва вже почала культивувати серед простого люду настрої соціального та релігійного невдоволення, лякати його загрозами католицькому гнітю, нової шляхетській експансії, польськими жовнірами. Гетьман Виговський та його сили одразу ж були названі “недоляшками” [4, с. 7].

Продемонстрував Пантелеймон Олександрович у своєму нарисі і жорстокість московських військ і їх тактику – нищення усього на своєму шляху, тотальне розграбування [4, с. 8]. Досить тонко охарактеризував П. Куліш військово-політичну тиранію московського війська Ромодановського у таких рядках: “Побили б самого Ромодана козацькі полковники хутко, та знав Ромодан, як їх посеред рідного їх краю притиснути: він усю чернь, усі злидні, увесь голодний й завзятий люд проти люду значного і багатого підняв, та, ще й слобідських козаків, що ще за Хмельницького з України походили й все ніби на чужу землю на неї поглядували, і тих він до спільної роботи закликав, і ті помагали жорстоким й злидненним дейнекам села й хутори шарпати і внівець обертати [4, с. 9]”.

На думку П. Куліша царський воєвода розумів, що він не зможе своїми військовими зусиллями здолати всю Україну, за яку могла стати й Річ Посполита, а тому виношував план відірвати Лівобережну Україну і звести там окреме гетьманство. На ідею створення нового державного утворення могла пристати значна частина козацької старшини, що опинилася в опозиції до І. Виговського.

Пантелеймон Куліш у своїй статті не вдається до детального висвітлення військових кампаній, обмежуючись лише окремими згадками про відновлення гетьманської влади в колись зайнятими московськими силами населених пунктах. Значно більша увага приділена інформаційній політиці гетьмана, який своїми чисельними універсалами

намагається роз’яснити цілі своєї зовнішньої політики та безпеки які криються у московському пануванні.

Довів свою історичну оповідь П. Куліш до 28 липня 1659 р., коли сили І. Виговського завдали вирішальної поразки під Соснівкою московським військам. Конопотську битву автор “Виговщини” характеризує як триумф козацької зброї та військової майстерності, але у той же час не називає реального співвідношення сил та втрат ворогуючих сторін. Разом із цим український мислитель був далеким від ідеалізації перемоги, яка не принесла внутрішнього спокою, а навпаки розмежувала народ по умовним політично і соціально орієнтованим групам: дейнеки, левенці, низовці. До основного прорахунку І. Виговського історик відносить те, що в умовах коли багато колись людних та заможних міст Лівобережжя (Зіньків, Гадяч, Ромен, Миргород, Лохвиця, Веприк, Ромен, Лютенка, Сорочинці, Ковалівка, Баранівка, Обухів, Багачка та ін.) у ході воєнних дій були перетворені на згарище, гетьман замість збалансованих економічних кроків та політики соціального примирення продовжив силою зброї наводити лад і тим самим множив розруху, яка не бала на руку його гетьманській владі [4, с. 13].

Отже, в історичній статті “Виговщина” П. Куліш на фоні зміни зовнішньополітичного курсу Гетьманщини та військового вторгнення московських військ зміг розгледіти тонкі грані внутрішньополітичного та соціально-економічного конфлікту в середині козацької держави. Його пояснення мислитель бачив у тому, що людність Гетьманщини, яка змогла соціально та економічно адаптуватися у часи Б. Хмельницького не проти була повернутися до польських порядків, решта простих селян та міщан боялася можливого польського гнітю та ще більших у зв’язку із цим злиднів, а тому прагнула мати хоча б гарантії православного віросповідання під московським началом. Запорожці не могли прийняти досить дружні відносини з Кримом, бо пам’ятали давні ворожі часи. На думку Пантелеймона Олександровича самі ці обставини стали причинами політичної поразки Івана Виговського. Ситуація 1658–1659 рр. дуже схожа на події сьогодення. Історія українсько-російських відносин має достатньо прикладів прямої російської військової агресії у відповідь на спроби України дистанціюватися від протекціонізму Москви, однак український та світовий політикум чомусь завчасно не виробили рішучі кроки та алгоритми контрдії.

Список використаних джерел

1. Гончарук П. С. Історичні погляди П. О. Куліша // Вісник Київ. ун-ту "Слов'янський ун-т". Вип. 11. Історія. – К., 2001. – С. 211–218.
2. Гончарук П. С. Суспільно-політичні та історичні погляди П. О. Куліша. – К., 2006. – С. 49–56.
3. Грінберг Л. Ф. Історіософське світобачення П. Куліша (культурологічний аспект): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 17.00.01 / Л. Ф. Грінберг; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – К., 2001. – 20 с. – укр.
4. Куліш П. Выговщина [Виговщина]. – Санкт-Петербург: Типогр. Училища глухонемых, 1901 – 26 с.
5. Нахлік С. Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник, мислитель: наукова монографія: у 2 т. / НАН України. Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка; Міжнародний фонд Пантелеймона Куліша. – Т. 1. – К.: Український письменник, 2007. – 463 с.
6. Нахлік С. Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник, мислитель: наукова монографія: у 2 т. / НАН України. Львівське

відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка; Міжнародний фонд Пантелеймона Куліша. – Т. 2. – К.: Український письменник, 2007. – 462 с.

7. Полный свод законов Российской империи. Все 16 томов со всеми относящимися к ним Положениями и с дополнениями узаконенными по 1 ноября 1910 года. В 2-х книгах под ред. А. А. Добровольского // сост. А. А. Саатчиан. Книга 2 Т. XV. – С. 3349–3351.

8. Похила Л. С. Историчні погляди П. Куліша : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Одеський держ. ун-т ім. І. І. Мечникова. – О., 1998. – 190 с.

9. Скринник М. Пантелеймон Куліш як речник консервативної духовної традиції в Україні // Сучасність. – 2001. – Ч. 5;

10. Струве П. Великая Россия. Из размышлений о проблеме русского могущества // “Русская Мысль” – № I – 1908.

11. Ясь О. Историк і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок ХІХ – 80-ті роки ХХ ст.): у 2 ч. / відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – Ч. 1. – К.: Інститут історії України, 2014. – 587 с.

12. Ясь О. Историчні погляди Пантелеймона Куліша в світлі інтелектуальних метаморфоз 1870-1880-х років // Історіографічні дослідження в Україні. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2007. – № 17. – С. 105.

References

1. Goncharuk P. S. Istorichni poglyadi P. O. Kulisha // Visnik Kіiv. un-tu "Slov'yans'kii un-t". Vip. 11. Istoriya. – K., 2001. – S. 211–218.

2. Goncharuk P. S. Suspil'no-politichni ta istorichni poglyadi P. O. Kulisha. – K., 2006. – S. 49–56.

3. Grinberg L. F. Istoriosofs'ke svitobachennya P. Kulisha (kul'turologichnii aspekt): avtoref. dis. ... kand. ist. nauk : 17.00.01 / L.F. Grinberg; Kіiv. nac. un-t kul'turi i mistectv. – K., 2001. – 20 s. – uкр.

4. Kulish P. Vygovshchyna [Vigovshchina]. – Sankt-Peterburg : Tipogr. Uchilishchagluhonemyh, 1901 – 26 s.

5. Nahlik С. Pantelejmon Kulish: Osobistist', pis'mennik, mislitel': Naukova monografiya : U 2 t. / NAN Ukraїni. L'vivs'ke viddilennya Institutu literaturim. T. G. SHevchenka; Mizhnarodnii fond Pantelejmona Kulisha. – T. 1. – K.: Ukraїns'kii pis'mennik, 2007. – 463 s.

6. Nahlik С. Pantelejmon Kulish: Osobistist', pis'mennik, mislitel': Naukovamonografiya: U 2 t. / NAN Ukraїni. L'vivs'ke viddilennya Institutu literaturim. T. G. SHevchenka; Mizhnarodnii fond Pantelejmona Kulisha. – T. 2. – K.: Ukraїns'kii pis'mennik, 2007. – 462 s.

7. Polnyi svod zakonov Rossiiskoj imperii. Vse 16 tomov so vseimi odnosyashchimisya k nim Polozheniyami i s dopolneniyami uzakonennymi po 1 noyabrya 1910 goda. V 2-h knigah pod red. A. A. Dobrovol'skogo // Sost. A. A. Saatchian. Kniga 2 T.HV – S. 3349–3351.

8. Pohila L.S. Istorichni poglyadi P. Kulisha : Dis. ... kand. ist. nauk : 07.00.01 / Odes'kiiderzh. un-t im. I.I. Mechnikova. – O., 1998. – 190 s.

9. Skrinnik M. Pantelejmon Kulish yak rechnik konservativnoї duhovnoї tradicii v Ukraїni // Suchasnist'. – 2001. – CH. 5;

10. Struve P. Velikaya Rossiya. Iz razmyshlenii o probleme russkogo mogushchestva // “Russkaya Mysl” – № I – 1908.

11. Yas O. Istorik i stil'. Vznachni postati ukraїns'kogo istoriopisannya u svitlikul'turnihepoh (pochatok HИH – 80-ti roki HИH st.): U 2 ch. / Vidp. red. V. A. Smolij. NAN Ukraїni. Institutistorii Ukraїni. – CH. 1. – K.: Institutistorii Ukraїni, 2014. – 587 s.

12. YAs' O. Istorichni poglyadi Pantelejmona Kulisha v svitli intelektual'nih metamorfoz 1870-1880-h rokiv // Istoriografichni doslidzhennya v Ukraїni. – Kіiv : Institut istorii Ukraїni NAN Ukraїni, 2007. – № 17. – S. 105

MaKovey E. O., a graduate student of department of history and archaeology of slavs of Institute of historical education, is the National Pedagogical University the name of M. P. Drahomanov (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Ukrainian-Moscow conflict of 1658-1659 years.: attempt to analyze the internal and the external component of the article PantelejmonKulish "Vygovschina"

Analyzed article P. Kulish "Vygovschina" in which Ukrainian thinker considered the situation in Hetman after the death of B. Khmelnitsky and analyzed the nature of the internal political and social conflict, which is not allowed hetman I. Vyhovsky

seize victory Konotop over Moscow army. Described P. Kulish events and causal relationships are very similar to the current situation in Ukraine.

Keywords: *Hetman, I. Vygovsky, antigetmanskoie uprising in 1658, Gadyach contract, Ukrainian-Muscovite War, the Russian invasion.*

МаKовеЙ Е. О., аспирант кафедры истории и археологии славян Института исторического образования, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Украинско-московский конфликт 1658-1659 гг.: попытка анализа внутренней и внешней составляющей в статье Пантелеймона Кулиша “Выговщина”

Проанализирована статья П. Кулиша “Выговщина”, в которой украинский мыслитель рассмотрел ситуацию в Гетманщине после смерти Б. Хмельницкого и проанализировал сущность внутреннего политического и социального конфликта, который не позволил гетману И. Выговскому воспользоваться победой под Конотопом над московским войском. Описанные П. Кулишем события и причинно-следственные связи очень подобные сегодняшней ситуации в Украине.

Ключевые слова: *Гетманщина, И. Выговский, антигетманское восстание 1658 г., Гадячский договор, украинско-московская война, российское вторжение.*

* * *

УДК 94(477)“1917–1918”

Даниленко Р. М.
аспірант, Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), danulenko@ukr.net

БІЛЬШОВИЦЬКИЙ ТЕРОР В УКРАЇНІ В ГРУДНІ 1917 – КВІТНІ 1918 РР.

Проанализовано особливості більшовицького терору в Україні в грудні 1917 – квітні 1918 рр. Розглянуто процес формування радянської репресивно-каральної системи та її роль для підтримки радянського режиму на захоплених територіях. На базі архівних джерел та періодичних видань 1918 р. досліджено практику застосування більшовиками терору проти українського населення в різних містах України. Розглянуто ставлення більшовицького керівництва до самосудів та свавілля на контрольованих ними територіях. Висвітлено реакцію тогочасної української преси на більшовицькі злочини в Україні. Придільено увагу використанню більшовиками терору для пограбування населення України.

Ключові слова: *терор, репресії, розстріли, більшовики, Україна.*

Революційні події 1917–1921 рр. займають особливе місце в новітній історії України. В світлі сучасних подій особливо актуальним постає питання більшовицького терору на українських землях в 1918 р. під час першої українсько-радянської війни. В цей час радянська репресивна система лише розпочинала формуватися, а більшовицький терор досить часто носив стихійний характер.

Спочатку проблема більшовицького терору на українських землях в 1918 р. набула висвітлення в основному в працях українських і російських діячів, що перебували в еміграції. Зокрема, велике значення мала праця С. Мельгунова [18], яка в результаті стала класичною і справила великий вплив на пізніших авторів. Важливе значення у дослідженні становлення та організації радянської репресивної системи в Україні мають монографії І. Біласа [4], С. Білоконя [5]. Також в сучасній українській історіографії досліджується практика червоного терору в окремих регіонах України. Зокрема, більшовицький терор в Криму в 1918 р. досліджується в монографіях Олександра та В'ячеслава Зарубіних [13], Д. Соколова [24], статтях Т. Бикової [3]. Червоний терор у 1918 р. в Одесі висвітлений у монографії В. Файтельберга–Бланка та В. Савченка [28]. Проте, загалом проблема червоного терору в Україні залишається малодослідженою.